

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Deres ref: Vår ref: 2015/55500-19 Arkivkode: 07 Dato: 15.08.2016

Høringsuttalelse – Utkast til femte og sjette rapportering til FNs komité for barnets rettigheter

Norske myndigheter har forpliktet seg til å rapportere på gjennomføringen av FNs konvensjon om barns rettigheter. Norges femte og sjette rapport skal levers til FNs komité for barnets rettigheter i oktober 2016. Barne- og likestillingsdepartementet har invitert Bufdir til å komme med innspill til utkastet til rapport. Bufdir har fått utvidet fristen for høringen fra 10. til 17. august.

Rapporten består av to deler. Del 1 omhandler rapportering på barnekonvensjonen og oppfølging av komiteens merknader etter fjerde rapport. Del 2 omhandler oppfølging av de to valgfrie tilleggsprotokollene; Salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi og Barn i væpnet konflikt. Bufdir har kun innspill til del 1. Rapporten er strukturert etter barnekomiteens retningslinjer for form og innhold.

Utkastet gir generelt sett en god, men knapp oversikt over det omfattende arbeidet med å implementere barnekonvensjonen i Norge. Bufdir ser at knappheten har sammenheng med retningslinjene fra barnekomiteen, som tilsier at rapporten ikke skal overstige ca. 50 sider. Dette gir liten mulighet til utfyllende beskrivelser, og innebærer dessuten at departementet må velge nøye ut hvilke tiltak, handlingsplaner og strategier etc. som skal framheves i rapporten. Det foreliggende utkastet overstiger ordgrensen, og vil bli måtte bli ytterligere nedkortet før levering.

Vi forstår at det dermed er begrensede muligheter for å ta med nye innspill. Vi sender likevel en omfattende liste over forslag til utdypinger og presiseringer, etter innspill fra alle Budirs fagavdelinger. Vi håper forslagene kan bidra til å belyse oppvekstsituasjonen til barn og unge, slik at departementet har et best mulig grunnlag for å foreta de endelige justeringene før rapporten ferdigstilles.

I våre kommentarer har vi valgt å peke på en del tiltak ol. som ikke er omtalt i utkastet, og foreslår også noen justeringer av hvordan enkelte av tiltakene blir omtalt. Vi har i tillegg tatt med noen kommentarer til rapportens beskrivelse av situasjonen for ulike grupper barn og unge.

Departementet ber om at innspillene er mest mulig konkrete, og vi har derfor utarbeidet konkrete tekstinnspill og lagt dem inn i en tabell som viser til kapittel og avsnitt i utkastet.

Tekstinns spill til UTKAST til Norges femte og sjette rapportering til FNs komité for barnets rettigheter

Innhold:	Kommentar
1. Generelle gjennomføringstiltak	
a) Inkorporering i norsk lov (art. 4)	
b) Nasjonal strategi (art. 4)	
c) Overordnet myndighetsansvar (art. 4)	
d) Budsjett (art. 4)	
e) Internasjonal assistanse og utviklingshjelp (art. 4)	
f) Uavhengig, nasjonal menneskerettighetsorganisasjon (art. 4)	
g) Kjennskap til konvensjonen (art. 42)	
h) Samarbeid med sivil samfunn (art. 4)	
2. Definisjon av barn (art. 1)	
3. Generelle prinsipper	
a) Hindre diskriminering og sikre rettighetene til barn (art. 2)	Forslag til nytt avsnitt med overskrift <i>Handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk</i> I 2016 la regjeringen frem den tverrsektorielle handlingsplanen «Trygghet, mangfold, åpenhet – Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017-2020». Planen inneholder over 40 tiltak som skal bidra til å sikre lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønnpersoner (lhbti-personer) sine rettigheter og motarbeide diskriminering basert på seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Tiltak rettet mot barn og unge utgjør en sentral del av planen. Forslag til tillegg under avsnittet <i>Hatefulle ytringer</i> (Settes inn til slutt i avsnittet): Barn som bryter med normer for kjønn og seksualitet er særlig utsatt for hatefulle ytringer. Skolen trekkes fram som en sentral arena der disse krenkelsene manifesterer seg.¹ Regjeringens handlingsplan mot

¹ Grønningsæter, Arne og Bjørn Richard Nuland (2009). *Lesbiske og homofile i Sápmi*. FAFO; Hegna, Kristin (2007). *Homo? Betydningen av seksuell erfaring, tiltrekning og identitet for selvmordsforsøk og rusmiddelbruk blant ungdom: En sosiologisk studie*. Oslo: NOVA; Van der Ros, Janneke (2013). *Alskens folk. Levekår, livssituasjon og livskvalitet til personer med kjønnsidentitetstematikk*. Hamar: Likestillingscenteret.

	diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk inneholder flere tiltak med det formål å forebygge hatefulle ytringer på oppvekstarenaer som barnehage, skole og idrettsorganisasjoner.
b) Barnets beste (art 3)	Forslag til språklige endringer i avsnittet <i>Barnets beste i Grunnloven</i> (s. 15) <u>Opprinnelig formulering:</u> «Det overordnede prinsippet om barnets beste er også lovfestet i en rekke sentrale lover, som barneloven og barnevernloven. Hensynet til barnets beste er også lovfestet på andre, mer indirekte, måter i lovverket, som eksempelvis oppnevning av sakkyndige i foreldretvister og representanter for enslige mindreårige asylsøkere.» <u>Foreslått ny formulering:</u> «Prinsippet om barnets beste er også inntatt i en rekke lover og ivaretas gjennom ulike ordninger, eksempelvis gjennom ordningen med oppnevning av sakkyndige i foreldretvister og representanter for enslige mindreårige asylsøkere.»
c) Rett til liv og utvikling (art 6)	
d) Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening (art 12)	Forslag til språklige endringer i avsnittet <i>Barneloven</i> (s. 16) <u>Opprinnelig formulering:</u> «For å sikre at barns rett til å bli hørt blir fulgt opp av foreldrene, har meklerne ved samlivsbrudd ansvar for å informere om barnas rett til medvirkning. Det er et mål at flere barn skal delta i mekling. Antall barn som deltar er fremdeles lavt, men har økt noe. I 2016 er det bevilget midler for at flere barn skal få tilbud om barnesamtale ved samlivsbrudd. Målet er å sikre at barnets perspektiv kommer fram, og at behovene og interessene til barna blir tatt vare på.» <u>Foreslått ny formulering:</u> «For å sikre at barnets rett til å bli hørt blir fulgt opp i foreldretvistsaker, har meklerne i familieverntjenesten plikt til å informere foreldre om barns rett til å bli hørt. Det er en målsetting at flere barn blir hørt i mekling. I 2016 er det bevilget midler for at flere barn skal få tilbud om samtaler ved samlivsbrudd. Hensikten er å sikre at barns behov skal bli identifisert, forstått og tatt hensyn til ved utforming av avtaler.» Forslag til tillegg under avsnittet <i>Uttalelse til verge</i>

	(Settes inn til slutt i avsnittet): Rapporten <i>Levekår for barn i asylsøkerfasen</i> ² tyder imidlertid på at vergeordningen ikke evner å ivareta ungdommenes rettigheter i tilstrekkelig grad.
4 Sivile rettigheter og friheter	
a) Statsborgerskap (art 7)	Kommentarer til andre avsnitt (s. 19): Henvisningen til begrepet «tilhørighet» virker noe ufullstendig, og kan kommenteres ytterligere. Bør det for eksempel forklares at tilhørigheten, iht. lovforslaget, ikke bare skal vurderes ut fra barnets egen botid, men at også familiens etablering i Norge skal tas hensyn til?
b) Identitet (art. 8)	
c) Ytringsfrihet (art. 13)	
d) Tanke-, samvittighets- og religionsfrihet (art. 14)	
e) Organisasjonsfrihet (art. 15)	Forslag til tillegg under avsnittet <i>Organisasjonsdeltakelse</i> (Settes inn til slutt i avsnittet): Fritidserklæringen er et av tiltakene i regjeringens strategi mot barnefattigdom. Den slår fast at alle barn skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre, jf punkt 7.f).
f) Beskyttelse av privatliv og omdømme (art. 16)	
g) Informasjon fra massemedia og beskyttelse mot skadelig påvirkning (art. 17)	Forslag til språklige endringer i avsnittet <i>Internett</i> <u>Opprinnelig formulering:</u> «Ung.no er et anonymt og reklamefritt nettsted for offentlig informasjon rettet mot ungdom 13–20 år. Svært mange barn og unge bruker nettsiden, og siden hadde om lag 3,3 millioner besøkende og mer enn 6 millioner sidevisninger første kvartal 2016.» <u>Foreslått ny formulering:</u> «Ung.no er det offentliges informasjonskanal rettet mot ungdom (13–20 år), med en anonym spørretjeneste. Nettstedet og spørretjenesten er mye brukt av barn og ungdom. Ung.no hadde om lag 3,3 millioner besøkende og mer enn 6 millioner sidevisninger første kvartal 2016. Formålet med nettstedet er å gi barn reelle muligheter for medvirkning, og å sette dem i stand til å ta egne beslutninger.» Forslag til tillegg under avsnittet <i>Internett</i> (Settes inn til slutt i avsnittet) Medietilsynet har en viktig rolle som rådgiver og

²Berg, Berit og Kristian Rose Tronstad (red.) (2015). *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. NTNU Samfunnsforskning.

	kunnskapsformidler om barn og unges mediebruk, bla. gjennom arbeidet med <i>Trygg bruk</i> som skal hjelpe barn og unge til å få en tryggere digital hverdag.
5. Vold mot barn	
a) Beskytte barn mot misbruk og omsorgssvikt (art. 19)	Forslag til tillegg under avsnittet <i>Tiltak mot vold og overgrep</i> (Settes inn til slutt i avsnittet): Tilskuddsordningen «Foreldrestøttende tiltak i kommunene» stimulerer kommuner til å iverksette foreldreveiledning og andre foreldrestøttende tiltak som kan bidra til å forebygge og/eller avverge ulike former for vold og seksuelle overgrep mot barn. Kommentarer til avsnittet <i>Krisesentertilbudet</i>: <u>Opprinnelig formulering:</u> «Det er prøvd ut en variant av foreldreveiledningsprogrammet ICDP for foreldre på krisesenter, med gode resultater.» <u>Foreslått ny formulering:</u> «Det er prøvd ut en variant av foreldreveiledningsprogrammet ICDP for foreldre på krisesenter. En evaluering som er gjort etter at seks krisesentre har deltatt i opplæringen, viser at erfaringene fra programmet er svært positive, og det anbefales at ICDP tilbys alle krisesentre i Norge. På bakgrunn av evalueringen har Bufdir invitert flere krisesentre til å delta i opplæringen. Åtte sentre vil i 2016 få ansatte sertifisert som ICDP veiledere. Selv om evalueringen ikke kan si noe om langtidseffektene for familiene som har deltatt i foreldreveiledningsgrupper, er det observerte endringer i omsorgskompetanse og økt innsikt i utøvelse av foreldreomsorg i prosjektperioden. Alternativt forslag til ny formulering av andre avsnitt under <i>Krisesentertilbudet</i> <u>Opprinnelig formulering:</u> «De fleste sentre har tilbud om samtaler til barn og egne barneansvarlige ansatte. Det er prøvd ut en variant av foreldreveiledningsprogrammet ICDP for foreldre på krisesenter, med gode resultater.» <u>Foreslått ny formulering:</u> «De fleste sentre har tilbud om samtaler med barn og har egne barneansvarlige ansatte. En variant av foreldreveiledningsprogrammet ICDP er prøvd ut på noen krisesenter, med godt resultat. Det anbefales derfor at ICDP tilbys samtlige krisesentre i Norge.» <u>Opprinnelig formulering:</u> Ansatte på krisesenter har plikt til å melde barneverntjenesten i saker om

	mishandling av barn eller vedvarende alvorlige atferdsvansker hos barn. <u>Foreslått ny formulering:</u> Ansatte på krisesenter har plikt til å melde barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet eller at det forekommer andre former for omsorgssvikt. Det samme gjelder når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Kommentar til avsnittet <i>Sikre barns medvirkning</i>: <u>Opprinnelig formulering:</u> «For en reell medvirkning og å være i stand til å ta egne beslutninger, er god og lett tilgjengelig informasjon av stor betydning som Ung.no, det offentliges informasjonskanal rettet mot unge (13-20 år).» <u>Foreslått ny formulering:</u> «For å sikre reell medvirkning og styrke barn og unges mulighet for å fatte informerte beslutninger, er god og lett tilgjengelig informasjon av stor betydning. Ung.no er det offentliges informasjonskanal rettet mot unge (13-20 år) med kvalitetssikret informasjon og anonym spørretjeneste. Barn og unges tilbakemeldinger på informasjonen samt spørsmålene de stiller svarpanelet brukes aktivt i utformingen av nettsidens innhold, og informerer øvrig arbeid med barn og unge i offentlig regi.» Alternativt forslag til ny formulering av hele avsnittet <i>Sikre barns medvirkning</i> <u>Opprinnelig formulering:</u> «For en reell medvirkning og å være i stand til å ta egne beslutninger, er god og lett tilgjengelig informasjon av stor betydning som Ung.no, det offentliges informasjonskanal rettet mot unge (13-20 år). Barns medvirkning forankres i politikikutviklingen av voldsfeltet i et eget kapittel i tiltaksplanen <i>En god barndom varer livet ut</i>. I arbeidet med opptrappingsplanen mot vold og seksuelle overgrep, har departementet bedt Barneombudet og Alternativ til Vold (ATV) om bistand for å sikre at barns erfaringer og synspunkter kommer tydelig fram i planen.» <u>Foreslått ny formulering av avsnittet:</u> «I regjeringens arbeid på voldsfeltet er barns rett til medvirkning og innflytelse forankret i et eget kapittel i tiltaksplanen <i>En god barndom varer livet ut</i>. Barneombudet, Alternativ til Vold (ATV) og Ung.no er viktige kilder og bidragsytere for å sikre at barns erfaringer og synspunkter kommer tydelig fram i arbeidet mot vold mot barn.»
--	---

(Første setning i den opprinnelige formuleringen har vi foreslått flyttet til pkt. 4g – se forslaget til ny formulering av dette punktet)

Kommentarer til avsnittet *Forebygging av vold og overgrep mot barn*:

Opprinnelig formulering: En ekspertgruppe utarbeider anbefalinger om tiltak mot digital mobbing. Det ble i 2016 utarbeidet en kunnskapsoppsummering om effektive tiltak mot *digital mobbing* og uønskede hendelser på nett.

Kommentar: Dersom det her refereres til ekspertmøtet som ble avholdt 7. april som en del av tiltak 12, bør formuleringen endres til: «*Det har vært avholdt et seminar om digital mobbing og uønskede hendelser på nett, i tillegg til at det har vært gjennomført et ekspertmøte om temaet*». Det har ikke vært nedsatt noen gruppe. Det arbeides i skrivende stund med en rapport fra ekspertmøtet.

Opprinnelig formulering: Siden 2013 har det vært en særlig styrking av familievernets arbeid med vold i nære relasjoner, herunder for å få et tilbud til voldsutøvere, voldsutsatte familier og barn.

Foreslått ny formulering: Siden 2013 har det vært en særlig styrking av familievernets arbeid med vold i nære relasjoner, herunder for å få et tilbud til voldsutøvere, voldsutsatte familier og barn. Som del av dette arbeidet ble det i 2015 opprettet et spisskompetansmiljø for familievernets arbeid med voldssaker.

Alternativt forslag til ny formulering:

«Fra 2013 er familievernets tilbud til voldsutsatte familier og barn, og voldsutøvere styrket, og i 2015 ble det etablert et spisskompetansmiljø for familievernets arbeid med voldssaker.»

Opprinnelig formulering: Våren 2016 deltok Norge i forbindelse med lanseringen av Europarådets nye barnerettighetsstrategi (2016-2021). Strategien omfatter hovedsakelig tiltak rettet mot sårbare barn.

Foreslått ny formulering: Norge har deltatt aktivt i utarbeidelsen av Europarådets nye barnerettighetsstrategi *Children's human rights (2016-2021)* og overvar lanseringen av strategien i Sofia våren 2016. Strategien vektlegger realisering av eksisterende

	standarder for barnerettigheter i Europa, også blant barn i særlig sårbare situasjoner. Norge vil være representert i ad hoc-komiteen som vil guide og overvåke implementeringen av strategien i kommende år (CAH-ENF). Kommentarer til avsnittet <i>Medvirkningsansvar</i> Dette punktet synes vi bør skrives om for å få poenget tydeligere frem, herunder lovkravet. Kommentarer til avsnittet <i>Samvær i saker med vold og overgrep</i> <u>Forslag til ny overskrift:</u> «Samværsordninger i saker med volds- og overgrepssproblematikk» <u>Forslag til ny formulering av teksten i hele avsnittet:</u> <u>Opprinnelig formulering:</u> «Når det gjelder samvær i saker med vold og overgrep ble det i 2013 gjort lovendringer som skulle fremme barneperspektivet i foreldretvister for domstolen. Tilsyn kan nå ordnes som beskyttet tilsyn og støttet tilsyn. Det ble samtidig vedtatt endringer i barnelovens regler om prosess og saksbehandling, som skal sikre at barnets beste ivaretas bedre i foreldretvister der barn risikerer å bli utsatt for mishandling.» <u>Forslått ny formulering:</u> «I 2013 ble det vedtatt endringer i barneloven for å beskytte barn og styrke barneperspektivet i foreldretvistsaker. Der samvær ikke er til barns beste, for eksempel på grunn av vold eller alvorlig omsorgssvikt, skal samvær ikke finne sted. Det ble samtidig innført en ny ordning med beskyttet eller støttet tilsyn, der samvær vurderes å kunne gagne barnet. Tilsynsordningen er offentlig finansiert og utføres av barnevernet eller familievernnet.»
b) Tiltak for å forby og avskaffe alle former for skadelig praksis, som kjønnslemlestelse og tvangsekteskap (art 24, nr 3)	Kommentar til komiteens punkt 45: <i>Komiteen oppfordrer parten til å [...] analysere informasjon som er samlet inn om tvangsekteskap for å finne den reelle årsaken til den rapporterte økningen i slike ekteskap [...]:</i> <u>Kommentar:</u> Det finnes verken omfangsstudier eller nasjonale registre over antall tvangsekteskap i Norge, og vi har derfor ikke grunnlag for å stadfeste at det er en økning.

	Kommentarer til avsnittet <i>Tvangsekteskap</i>: <u>Opprinnelig formulering:</u> Det gis tilskudd til frivillige organisasjoners forebyggende og holdningsskapende arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet. <u>Foreslått ny formulering:</u> Det gis tilskudd til frivillige organisasjoners forebyggende og holdningsskapende arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet, <i>og til organisasjoner som tar imot henvendelser fra barn og unge, veileder og følger dem opp, også etter opphold i botilbud.</i> Det foreslås videre at dette flyttes til avsnittet <i>Alvorlige begrensninger</i>, siden tilskuddsordningen omfatter både kjønnslemlestelse og tvangsekteskap. Forslag til tillegg under avsnittet <i>Alvorlige begrensninger</i> (Settes inn til slutt i avsnittet): Flere barn som bryter med normer for kjønn og seksualitet, opplever sanksjoner fra familiemedlemmer, eksempelvis i form av avvisning, utkastelse eller psykisk og fysisk vold. Blant lhbt-personer er barn med etnisk minoritetsbakgrunn og barn med kjønnsidentitetstematikk særlig sårbare.³ I regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, understrekes viktigheten av at tjenesteapparatet har nødvendig kunnskap om de spesielle utfordringene som lhbt-barn kan møte på i krisesituasjoner, for eksempel ved flukt fra tvangsekteskap og æresrelatert vold. Bedre opplæring av minoritetsrådgivere på ungdomsskoler og videregående skoler, samt de som arbeider med nettstedet ung.no, utpekes som sentrale innsatsområder.
c) Seksuell utnytting og misbruk (art 34)	
d) Retten til ikke å bli utsatt for tortur mv. (art. 37(a) og art. 28,2)	
e) Tiltak for å fremme rehabilitering av barn som er	Forslag til tillegg under «Jf. merknad 56 d)» (om utdanning av fagpersoner):

³ Elgvin, Olav, Kristine Bue og Arne Backer Grønningsæter (2013). *Åpne rom, lukkede rom: LHBT i etniske minoritetsgrupper*. Oslo: FAFO; Van der Ros, Janneke (2013). *Alskens folk. Levekår, livssituasjon og livskvalitet til personer med kjønnsidentitetstematikk*. Hamar: Likestillingssenteret.

offer (art 39)	En rekke tiltak er satt i verk for å sørge for at fagpersoner som møter barn og unge som kan være berørt av vold og seksuelle overgrep har nødvendig kompetanse til å handle i tråd med tiltaksplanen <i>En god barndom varer livet ut</i>. Blant annet har det vært gjennomført kurs i å samtale med barn for relevante faggrupper i kommunen i 2014-2016. Arbeid er iverksatt for å øke fokus på vold og overgrep i rammeplaner for grunnutdanningene i helse- og sosialfagene, samt fag som kvalifiserer for arbeid i barnehager og skoler. Tilbudet om etter- og videreutdanning om vold og seksuelle overgrep er gjennomgått og avdekkede utfordringer vil følges opp i relevante profesjoner. Kommentar til avsnittet <i>Tilskuddsordning for voldsutsatte barn</i>: <u>Opprinnelig formulering:</u> [...] Stiftelser, organisasjoner og andre aktører kan søke om driftstilskudd og midler til aktiviteter som kan øke livskvaliteten for barn som er utsatt for vold [...] <u>Forlag til ny formulering:</u> [...] Stiftelser, organisasjoner og andre aktører kan søke om driftstilskudd og midler til aktiviteter som kan øke livskvaliteten for barn som er eller har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Det er i hovedsak krisesentrene som har fått tilskudd til tiltak for barn på sentrene [...] <u>Forslag til tillegg</u> (Settes inn til slutt i avsnittet): Det gis også tilskudd til enkelte tiltak for voldsutsatte barn innenfor <i>Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger i unges frihet</i>, samt gjennom ordningen <i>Tilskudd til tiltak mot vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner</i>. Kommentar til avsnittet <i>Unge utsatt for og som utøver vold og seksuelle overgrep</i>: <u>Opprinnelig formulering:</u> I 2014 ble tilbudet i familievernet til unge voldsutøvere styrket. <u>Forlag til ny formulering:</u> Utvikling av et tilbud i familievernet til unge voldsutøvere inngår i den generelle styrkingen av tjenestens tilbud til familier med voldsproblematikk. I 2016 startes det opp et pilotprosjekt, i samarbeid med Alternativ til Vold (ATV), hvor det skal utvikles og utprøves gode behandlingstilnærminger til unge voldsutøvere i familievernet.
f) Alarmtelefonen for barn	

6. Familie og alternativ omsorg	Kommentar til avsnittet <i>Familiestatistikk</i>: I avsnittet fokuseres det ensidig på mor, for eksempel «Av disse hadde om lag 25 200 barn en mor som var gift, 26 600 barn hadde en mor som var samboer [...]». Vi foreslår at avsnittet omformuleres slik at begge foreldrene synliggjøres.
a) Familiemiljø og foreldreveiledning (art. 5)	Kommentar til avsnittet <i>Foreldrestøttende tiltak</i>: <u>Opprinnelig formulering:</u> Program for foreldreveiledning (ICDP) er implementert i mer enn en tredel norske kommuner. Foreldreveiledningsprogrammer kan bidra til å gi foreldre trygghet i rollen som oppdragere, noe som kan fremme barnets utvikling og muligheter senere i livet. <u>Forlag til ny formulering:</u> Program for foreldreveiledning (ICDP) benyttes/tilbys i nesten halvparten av alle norske kommuner. Foreldreveiledningsprogrammer kan bidra til å gi foreldre trygghet i rollen som omsorgsgivere og fremme godt samspill mellom foreldre og barn, noe som kan fremme barnets utvikling og muligheter senere i livet. ICDP er et kultursensitivt program og kan tilpasses foreldre i ulike livssituasjoner. Programmet brukes også av andre omsorgsgivere som f.eks. fosterforeldre, ansatte i barnehager, skole, SFO og ulike institusjoner. <u>Opprinnelig formulering:</u> I 2014 ble det innført en tilskuddsordning for foreldrestøttende tiltak i kommunene. Formålet er å gi barn tidlig hjelp. Foreldrestøttende tiltak brukes i mange tjenester, som barnehager, barnevernet og helsestasjonene. Det er stor pågang av søknader, noe som viser lokalt engasjement i å tilby foreldrestøtte/-veiledning. <u>Forlag til ny formulering:</u> I 2014 ble tilskuddsordningen <i>Tilskudd til kommuner til foreldrestøttende tiltak</i> innført. Formålet med ordningen er å stimulere flere kommuner til å ta i bruk tiltak som skal gi barn og foreldre tidlig hjelp i hjemmet gjennom foreldreveiledning og andre foreldrestøttende tiltak. Kommunene kan søke om tilskudd for inntil fire år, og tilskuddsmidlene kan brukes til å gjennomføre tiltak for foreldregrupper eller foreldre/familier enkeltvis, samt til utvikling av nødvendig kompetanse for å gjennomføre tiltaket. Kommunene kan også søke om midler til tiltak som har som mål å hjelpe adoptivforeldre og fosterforeldre med å utvikle positiv

	omsorg som støtter barnets utvikling. Tiltaket må ta utgangspunkt i etablerte metoder med dokumentert virkning, som for eksempel Program for foreldreveiledning (ICDP), Trygghetssirkelen/Circle of security (COS), De utrolige årene eller liknende. Foreldrestøttende tiltak brukes i mange tjenester, som barnehager, skoler, barnevernet og helsestasjonene. Det er stor pågang av søknader, noe som viser lokalt engasjement i å tilby foreldrestøtte/-veiledning. <u>Forslag til tillegg (Settes inn til slutt i avsnittet):</u> <i>Tidlig inn</i> er et kompetansehevende program for ansatte i kommuner som gjør det enklere med tidlig identifikasjon og intervensjon ved vansker knyttet til psykisk helse, rusmidler og vold i nære relasjoner blant gravide og småbarnsforeldre. Evalueringen av <i>Tidlig inn</i>⁴ viser at det er et godt virkemiddel for å styrke arbeidet med å avdekke problemer og risiko rundt barnet knyttet til foreldres psykiske helse, rusmiddelbruk og vold i nære relasjoner. Forslag til endringer i avsnittet <i>Familievern</i> <u>Opprinnelig formulering:</u> «Familieverntjenesten er regjeringens hovedsatsing på familieområdet. Tjenestens hjelpetilbud inneholder blant annet foreldreveiledning og andre rådgivnings- og behandlingstiltak for å hjelpe familier. Tjenesten har også mekling og hjelp til foreldresamarbeid for delte familier. Styrkingen av familievern har gitt flere behandlerstillinger, og bedre mulighet til å drive utadrettet, forebyggede arbeid og samarbeid med andre tjenester. Hensynet til barnets beste er det primære hensynet for styrking av den forebyggende innsatsen. Hjelp til familier som lever med høykonflikt eller vold er prioritert.» <u>Foreslått ny formulering av hele avsnittet:</u> «Familieverntjenesten er regjeringens hovedsatsing på familieområdet. Tjenesten er betydelig styrket økonomisk, organisatorisk og faglig. Familievernets kjerneoppgave er å legge til rette for gode oppvekstvilkår for barn. Familievernet tilbyr rådgivning og foreldrestøtte, behandlingstiltak til familier for å opprettholde et stabilt familieliv, mekling
--	--

⁴ Ida Holth Mathiesen og Kathrine Skoland: Evaluering av opplæringsprogrammet *Tidlig inn* - hva har skjedd i kommunene? Rapport IRIS - 2016/054.

	og hjelp til foreldresamarbeid i brutte familier. Tilbudet til familier som lever med høy konflikt eller vold, og til barn i mekling er styrket for å sikre barneperspektivet og ivareta barn i foreldretvistsaker.» Kommentar til avsnittet <i>Nurse Family Partnership</i> <u>Opprinnelig formulering:</u> «I 2016 ble foreldreveiledningsprogrammet Nurse Family Partnership igangsatt som et pilotprosjekt. Det er valgt ut fem pilotområder for utprøvingen av programmet, som vil pågå over flere år. Programmet skal følgeevalueres. Programmet innebærer tett oppfølging gjennom hjemmebesøk hos førstegangsfamilier som trenger ekstra støtte. Oppfølging gis fra graviditet og frem til barnet fyller to år. Målsettingen er å forebygge omsorgssvikt, psykisk sykdom, og generelt bedre barns oppvekstvilkår gjennom tidlig innsats. Programmet blir fulgt opp med forskning.» <u>Foreslått ny formulering:</u> «I 2016 startet utprøvingen av det forebyggende programmet Nurse Family Partnership som et pilotprosjekt. Det er valgt ut to pilotområder for utprøving, der flere bydeler og kommuner samarbeider, og forsøket vil pågå over flere år. Utprøvingen av programmet følgeevalueres. Programmet innebærer tett oppfølging gjennom hjemmebesøk hos førstegangsfamilier som trenger ekstra støtte. Oppfølging gis fra tidlig i graviditeten og frem til barnet fyller to år. Målsettingen er å forebygge omsorgssvikt og skjevutvikling hos barn gjennom tidlig innsats i svangerskapet, styrking av helse og utvikling hos barna, og bedret livsutvikling hos foreldrene. Følgeevalueringens funn vil informere videre diskusjon om programmets anvendelse i Norge.» Kommentar til avsnittet <i>Modellkommuneforsøket</i> <u>Opprinnelig formulering:</u> Modellkommuneforsøket er videreført og utvidet gjennom en ny tilskuddsordning for kommunene. Oppfølgingen kan gis så lenge det er behov, og også barn i annen type risiko omfattes av ordningen. <u>Foreslått ny formulering:</u> Modellkommuneforsøket er fulgt opp gjennom en ny tilskuddsordning for kommunene. Oppfølgingen kan gis så lenge det er behov, og også barn i annen type risiko omfattes av ordningen. <u>Kommentar:</u>
--	---

	Tilskuddsordningen representerer noe annet enn Modellkommuneforsøket både i form, tidshorisont og innhold, og har et langt smalere fokus. Deler av erfaringene inspirerer tilskuddsordningen, men med den korte tidsrammen og mindre intensiv oppfølging er det upresist å bruke ord som «videreført» og «utvidet».
b) Foreldreansvar (art. 18)	Kommentarer til avsnittet <i>Samvær og foreldreansvar</i>: Vi har merket oss at BLD skal oppdatere dette punktet og har derfor ingen tekstinnspill, da vi antar at hele avsnittet blir omskrevet. Vi synes generelt at begrepene foreldreansvar, bosted og samvær bør tydeliggjøres både i overskrift og tekst. Dette er sentrale begreper som er viktig at er tydelig definert og konsekvent anvendt. Særlig gjelder det begrepet fast bosted og delt bosted. (forklaringen treffer heller ikke blink i forhold til formål og definisjon, som handler om beslutningsmyndigheten som ligger til bostedsforelder(e) og ikke tiden barnet er hos hver av foreldrene). Det er også viktig fordi begrepene brukes ulikt i ulike land og lovverk. De misforstås lett (både nasjonalt og internasjonalt) og kan danne grunnlag for feilslutninger og som grunnlag for forskning. Når det gjelder begrepet «vanlig samvær» er det jo riktig at definisjonen er endret. Det sentrale er likevel at prinsippet om barns beste og en individuell vurdering er førende ved fastsettelsen av samvær. Statistisk er også den mest alminnelige ordningen i dag et «utvidet samvær», både sett i forhold til tidligere og gjeldende definisjon.
c) Adskillelse fra foreldre (art. 9)	Forslag til tillegg under avsnittet <i>Kompetansehevende tiltak i barnevernet</i> (Settes inn til slutt i avsnittet): Undersøkelser viser at lhbt-ungdommer er overrepresentert hva angår bruk av barneverntjenester.⁵ Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk inkluderer en rekke kompetansehevende tiltak i barnevernssektoren. Det skal blant annet vurderes hvordan seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk kan integreres i

⁵ Moseng, Bera Ulstein (2007) «Vold mot lesbiske og homofile tenåringer. En representativ undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse.» *Ung i Oslo 2006*. Oslo: NOVA

	grunnutdanningene som leder til arbeid i barnevernet. Behovet for en gap-analyse av forholdet mellom lhbt-barns behov og barnevernets tilbud skal undersøkes, og kunnskapsgrunnlaget om lhbt-barn som bor i barnevernsinstitusjoner skal bedres. Siden 2011 har også Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet støttet «Rosa kompetanse barnevern», et kompetansehevende tiltak for statlige og kommunale barnevernstjenester.
d) Familiegjenforening (art. 10)	
e) Underhold av barnet (art. 27 nr. 4)	
f) Barn fratatt sitt familiemiljø (art. 20)	Kommentar til avsnittet <i>Antall barn i barnevernet</i>: Vi foreslår oppdatering med nye tall for 2015 (i utkastet er det 2014-tall) og en korleksjon av feil bruk av andel/antall, samt en presisering. Bufdir foretrekker å vektlegge skillet mellom hjelpetiltak i hjemmet/plasseringer fremfor hjelpetiltak/omsorgstiltak. SSBs hjelpetiltaks-begrep blir ofte feilaktig brukt til å beskrive hvor mange som mottar hjelpetiltak i hjemmet, men i dette tallet inngår også akutt-, atferds- og frivillige plasseringer. <u>Opprinnelig formulering:</u> Vel 53 400 barn og unge fikk tiltak fra barnevernet i løpet av 2015, om lag det samme som de tre foregående årene. 81 prosent fikk hjelpetiltak og 19 prosent fikk omsorgstiltak. Barnevernet har det siste tiåret opplevd en kraftig vekst i saker. Med unntak av en stabilisering i 2012 har det de siste årene vært en kraftig økning i antall barn med undersøkelsessak, mens antallet barn i tiltak har flatet ut. Andelen barn og unge med hjelpetiltak er noe redusert de siste årene, mens andelen under omsorg har økt ett prosentpoeng fra 2014 til 2015. Det er første gang på mange år dette er økt. En mulig årsak til denne dreiningen kan være styrket kapasitet i kommunalt barnevern. <u>Foreslått ny formulering:</u> 53 400 barn og unge fikk tiltak fra barnevernet i løpet av 2015, om lag det samme som de tre foregående årene. 6 av 10 barn med tiltak mottok ved utgangen av 2015 hjelpetiltak i hjemmet, mens 4 av 10 var plassert utenfor hjemmet. Barnevernet har det siste tiåret opplevd en kraftig vekst i saker. Med unntak av en stabilisering i 2012 har det de siste årene vært en kraftig økning i antall barn med undersøkelsessak, mens antallet barn i tiltak har flatet ut. Antall barn og unge med hjelpetiltak i hjemmet er noe redusert de siste årene, mens antallet som er

	plassert utenfor hjemmet har økt over flere år. Veksten i plasseringer skyldes økning i antall barn under barnevernets omsorg. Forslag til tillegg under avsnittet <i>Bedre fosterhjemssomsorg</i> (Settes inn til slutt i avsnittet): Regjeringen har et mål om at fosterhjem skal gjenspeile samfunnets familiestrukturer og mangfold. De siste årene har Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet hatt kampanjer for å rekruttere lhbt-personer som fosterforeldre. Dette arbeidet skal videreføres.
g) Regelmessig vurdering av plassering (art. 25)	
h) Adopsjon (art. 21)	Forslag til endringer i teksten: <u>Opprinnelig formulering:</u> «I 2014 ble det gjennomført 152 internasjonale adopsjoner. Det har vært en nedgang de siste årene, noe som blant annet har sammenheng med at hjemlandene nå har større mulighet til å ta vare på barna selv. I 2013 ble det innført hjemmel for å kreve politiattest fra adopsjonssøkere. I 2014 ble det gjort flere endringer i adopsjonsloven, blant annet ble det presisert at adopsjonsbevilling bare kan gis når det antas at adopsjonen vil være til barnets beste. Det ble innført nye regler om stebarnsadopsjon og adopsjon for samboere. I 2015 ble det gitt forskrift om adopsjon av barn fra utlandet, med krav til adopsjonssøkere og til saksbehandlingen. Adopsjonsforberedende kurs ble gjort obligatorisk før forhåndsgodkjenning til adopsjon kan gis.» <u>Foreslått ny formulering av hele teksten:</u> «Norge er part i Haagkonvensjonen 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. I 2015 ble det gjennomført 134 internasjonale adopsjoner i Norge. Det har vært en nedgang i antall internasjonale adopsjoner i Norge de siste ti årene (på 81 %). Nedgangen i Norge er sammenfallende med den generelle nedgangen i internasjonale adopsjoner innenfor Haagsystemet. En vesentlig årsak til nedgangen er at flere barn får omsorgstilbud i eget land. Internasjonale adopsjoner bygger på subsidaritetsprinsippet. Nedgangen vurderes derfor som positiv.

	Det er fortsatt få barn som blir født i Norge som adopteres bort på grunnlag av samtykke. I 2015 var antallet 4. <i>(Kommentar: Bør muligens også sies noe om antall tvangsadopsjoner?)</i> På lovområdet er det blitt gjort flere endringer siden 2008. I 2013 ble det innført krav om politiattest for adopsjonssøkere. I 2015 ble adopsjonsforberedende kurs gjort obligatoriske før forhåndsgodkjenning av søkere for internasjonale adopsjoner. I 2014 ble innført nye regler om stebarnadopsjon og adopsjon for samboere. Samtidig ble prinsippet om at adopsjon bare kan innvilges når det antas å være til barnets beste presisert i adopsjonsloven.»
i) Barnebortføring (art. 11)	Forslag til tillegg (Settes inn til slutt i avsnittet): Barne-, ungdoms og familiedirektoratet er utpekt som sentralmyndighet for Haagkonvensjonen 1996. Sentralmyndigheten har vært operativ fra ikrafttredelse av konvensjonen den 1. juli 2016. Formålet med konvensjonen er å unngå konflikter mellom rettssystemer med hensyn til jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse og fullbyrdelse i saker som gjelder foreldremyndighet og beskyttelsestiltak. Sentralmyndigheten skal samarbeide med andre lands sentralmyndigheter og sikre samarbeid mellom rette myndighetsinstanser i Norge som domstoler, kommunale barnevernstjenester, fylkesnemnda og fylkesmannen. Sentralmyndigheten har en viktig funksjon i enkeltsaker ved at den skal motta anmodninger fra utenlandske myndigheter og videreformidle anmodninger fra norske myndigheter til andre lands sentralmyndigheter. Anmodningene kan blant annet gjelde innhenting av informasjon om et barn, bekymringsmelding, plasseringer av barn i Norge og overføring av jurisdiksjon.
j) Barn med foreldre i fengsel	
7 Funksjonsnedsettelse, helse og velferd	
a) Barn med funksjonsnedsettelse (art 23)	Forslag til tillegg under avsnittet Diskrimineringslovgivning (Settes inn til slutt i avsnittet): Artikkel 7 i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) har en bestemmelse om rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne, og er nå en del av det norske

	rettssystemet. Gjennom artikkel 30 sikres personer med nedsatt funksjonsevne retten til å ha et aktivt liv gjennom deltakelse i kultur, fritid og idrett. Dette fremgår også tydelig i barnekonvensjonens artikkel 23 som skal sikre et fullverdig og anstendig liv for barn med nedsatt funksjonsevne. Forslag til tillegg under avsnittet <i>Mulighet til deltakelse i kultur- og fritidsaktiviteter</i> (settes inn først i avsnittet): Barn med funksjonsnedsettelse deltar i mindre grad enn andre barn på ulike samfunnsarenaer.⁶ Barrierer mot deltakelse kan være manglende fysisk tilgjengelighet, ressurser, transport og mangel på informasjon. Barrierene kan også være sosiale, som undervurdering av mestringsevne, kompetanse og fordommer i omgivelsene. [Kommuner har et spesielt ansvar...] Forslag til tillegg under avsnittet <i>Tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner</i> (Settes inn til slutt i avsnittet): Tilskuddene skal bidra til at organisasjonene kan drive likepersonsarbeid og gi service til egne medlemmer. Funksjonshemmedes organisasjoner kan også motta tilskudd til sommerleir for barn og unge med nedsatt funksjonsevne som har særskilt store hjelpebehov. Tekstendring under avsnittet <i>Dialog mellom funksjonshemmede organisasjoner og myndighetene</i>: Endre fra «<i>funksjonshemmede organisasjoner</i>» til «<i>funksjonshemmedes organisasjoner</i>» - i mellomtittel og i tekst. Forslag til nytt avsnitt med overskrift <i>Lhbt-barn med funksjonsnedsettelse</i> (Settes inn til slutt): I regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, understrekes det at kompetanse om funksjonsnedsettelse og lhbt-tematikk må formidles til familievernkontorer og krisesentre. I tillegg skal informasjon om funksjonsnedsettelse, seksualitet og
--	---

⁶ Kermit, P., A. M Tharaldsteen, G. M. D. Haugen og C. Wendelborg (2014). *En av flokken? Inkludering og ungdom med sansetap – muligheter og begrensninger*. NTNU Samfunnsforskning og Statped; Finnvold, J. E. (2013). *Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsettelse*. Oslo: NOVA; Tøssebro, J. og C. Wendelborg (2014). *Oppvekst med funksjonshemming. Familie, livsløp og overganger*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

	lhbti-tematikk innarbeides i temaområdene til ung.no og i ung.no sin spørsmål- og svartjeneste.
b) Overlevelse og utvikling (art. 6.2)	Forslag til tillegg (settes inn etter «Det er omtrent 25 % av alle dødsfall i denne aldersgruppen»): Gutter og menn fra 15 til 24 år topper statistikken over ulykkesdødsfall, til tross for en klar nedgang de siste 10-15 årene. Trafikken dreper oftere enn vold, alkohol og sykdom. Ungdom, og særlig gutter, er sterkt overrepresentert i statistikken over drepte i trafikken.⁷ Forslag til nytt avsnitt med overskrift <i>Opphoping av risiko</i> (settes inn til slutt i avsnittet): Ungdom som sliter på skolen, på fritiden eller har problematiske familieforhold, har høyere risiko for å rammes av dårlig psykisk helse. Det er særlig sterk sammenheng mellom psykiske plager og det å bli utsatt for mobbing. Videre er det en tydelig sammenheng mellom lav sosioøkonomisk status og depressive symptomer.⁸
c) Helse og helsetjenester (art. 24)	Tillegg til avsnittet <i>Helsestasjon- og skolehelsetjenesten</i> (settes inn først i avsnittet): Undersøkelser har vist at kapasiteten i skolehelsetjenesten og ved helsestasjoner for ungdom ikke er tilstrekkelig.⁹ Blant annet viste en undersøkelse blant 500 helsesøstre at 3 av 10 ikke har tid til å utføre alle lovpålagte oppgaver.¹⁰ Samtidig har det vært en økning i årsverk ved helsestasjoner og skolehelsetjenesten på 8,3 % fra 2010 til 2014. Dette gjelder tjenester for barn og unge i alle aldersgrupper, og den største økningen har vært i helsesøsterårsverk.¹¹ Tillegg til avsnittet <i>Helsestasjon- og skolehelsetjenesten</i> (settes inn til slutt i avsnittet): Det utarbeides nå en nasjonal faglig retningslinje for helsefremmende og forebyggende arbeid på helsestasjoner, helsestasjoner for ungdom og i skolehelsetjenesten. Den publiseres i løpet av 2016 eller tidlig i 2017.

⁷ Trygg Trafikk (2016, URL). «Ulykkesstatistikk: Ungdom og ulykker». Tilgjengelig fra: <https://www.tryggtrafikk.no/tema/ulykkesstatistikk/ungdom-og-ulykker/>

⁸ NOVA (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv: Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* Av Bakken, Anders, Lars Roar Frøyland og Mira Aaboen Sletten. Oslo: NOVA.

⁹ Barneombudet (2013). *Helse på barns premisser*. (Barneombudets fagrapport, 2013). Oslo: Barneombudet; Dolonen, K.A. og A.K.B. Helmers (2013). «Helsesøstre slår alarm». *Tidsskriftet sykepleien* 101(2), 16–23; Rambøll (2012). *Helsetilbud for ungdom og unge voksne*. (Rambøll Rapport, 2012). Oslo: Rambøll/Helsedirektoratet.

¹⁰ Dolonen, K.A. og A.K.B. Helmers (2013). «Helsesøstre slår alarm». *Tidsskriftet sykepleien* 101(2), 16–23.

¹¹ Statistisk Sentralbyrå (2015). *Kommunehelsetenesta, 2014*.

	Forslag til nytt avsnitt med overskrift <i>Barn som er interkjønn</i>: «Interkjønn» viser til personer født med atypisk kjønnskarakteristika. Det er stort behov for å øke kunnskapsgrunnlaget om livssituasjonen til interkjønnpersoner og gruppens behov for helse- og omsorgstjenester. Som del av tiltakene i regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, skal det utvikles forskningsbasert kunnskap om situasjonen for interkjønnpersoner i Norge med forslag til videre arbeid på feltet. I tillegg skal det legges til rette for en lavterskelmøteplass for interkjønnpersoner i regi av LHBT-helsestasjonen for ungdom i Oslo eller andre relevante aktører.
d) Tiltak for å bedre de mest utbredte helseutfordringer	Kommentar til avsnittet <i>Psykisk helsetilbud</i>: <u>Opprinnelig formulering:</u> Spesialisthelsetjenesten har totalt 87 behandlingssenheter over hele landet for barn og unge i psykisk helsevern (BUP). Rundt 5 prosent av barnepopulasjonen mottar hjelp fra BUP. Tjenestene er gjennomgående av god kvalitet, men det er fortsatt utfordringer og forhold som kan bli bedre. En del ungdommer har etterlyst hjelpetilbud i nærheten av hjemmet [...]. <u>Foreslått ny formulering:</u> Spesialisthelsetjenesten har totalt 87 behandlingssenheter over hele landet for barn og unge i psykisk helsevern (BUP). Rundt 5 prosent av barnepopulasjonen mottar hjelp fra BUP. Tjenestene er gjennomgående av god kvalitet, men det er fortsatt utfordringer og forhold som kan bli bedre. Rapporten <i>Psykisk helse hos barn og unge i barneverninstitusjoner</i>¹² viser at få barn og unge i barnevernet mottar et forsvarlig helsetilbud. En del ungdommer har etterlyst hjelpetilbud i nærheten av hjemmet [...]. Forslag til nytt avsnitt med overskrift <i>Barn fra minoritetsfamilier</i> Mange minoritetsfamilier oppfatter hjelpeapparatet som uoversiktlig. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har utviklet nye animasjonsfilmer om tjenestetilbud og rettigheter til minoritetsfamilier med barn med funksjonsnedsettelse. Filmene er tilgjengelige på fem ulike språk.

¹² Kayed, Nanna S. et al: *Resultater fra forskningsprosjektet Psykisk helse hos barn og unge i barneverninstitusjoner*. NTNU, 2015

	Kommentar til avsnittet <i>Barn og unge LHBTI-personer</i> Forslag til ny overskrift: Lhbt-barn og helse- og omsorgstjenester <u>Opprinnelig formulering:</u> Barn og unge LHBTI-personer skal ha samme tilgang på helsehjelp innenfor den ordinære helse- og omsorgstjenesten som andre, basert på individuelle behov. Noen kommuner har et tilpasset helsetilbud utover dette. En forskningsrapport fra 2013 om levekårene for unge LHBTI-personer i deler av innvandrerbefolkningen understreker behovet for gratis lavterskeltilbud. <u>Foreslått ny formulering:</u> Lhbt-barn skal ha samme tilgang til helse- og omsorgstjenester som andre, hvilket innebærer at tjenester på alle nivåer skal være praktisk tilgjengelige og tjenesteinnholdet individuelt tilrettelagt. I regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, fremheves helsestasjoner og skolehelsetjenesten som sentrale arenaer for ivaretagelse av lhbt-barns fysiske og psykiske helse og trivsel. Det er et overordnet mål at lhbt-barn skal ivaretas gjennom ordinære helse- og omsorgstjenester. Noen kommuner har et tilpasset helsetilbud utover dette. Forslag til tillegg i avsnittet <i>Barn som pårørende</i> (legges til i slutten av avsnittet): I løpet av 2016 vil Helsedirektoratet utgi en ny veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten, som inkluderer barn som pårørende. Forslag til tillegg i avsnittet <i>Tjenestetilbudet i kommunene til barn og unge med psykiske plager og lidelser</i> (legges til i slutten av avsnittet): Regjeringen vil lovfeste psykolog som del av kjernekompetansen i kommunene som et ledd i oppfølgingen av kommunereformmeldingen og primærhelsetjenestemeldingen. Regjeringen tar sikte på at lovplikten om psykologkompetanse i kommunene skal tre i kraft fra 2020.
e) Sosial trygghet og omsorgstjenester (art 26 og 18.3)	Forslag til tillegg i avsnittet <i>Grunn- og hjelpestønad</i> (legges til i slutten av avsnittet) I 2015 var det i underkant av 75 000 personer som mottok hjelpestønad. Av disse var over 40 % under 18 år.

f) Tilstrekkelig levestandard (art. 27, 1-3)	Forslag til tillegg i avsnittet <i>Innsats mot barnefattigdom</i> (Legges til i slutten av andre avsnitt): Flere av tiltakene i strategien er omtalt i denne rapporten, under de kapitler der tiltakene hører hjemme temamessig. Forslag til endringer i tredje avsnitt: <u>Opprinnelig formulering:</u> Tiltakene omhandler blant annet familievernets forebyggende arbeid overfor utsatte barnefamilier, bostøtteordningen, rammen for tilskudd til utleieboliger, helsestasjons- og skolehelsetjenesten og tilskuddsordninger for deltakelse og inkludering. Strategien har også tiltak for å gi ungdom tilknytning til arbeidslivet og innsats for å hjelpe særlig utsatte foreldre inn i arbeidslivet, slik at det bedre kan forsørge sine barn og være gode rollemodeller. <u>Foreslått ny formulering:</u> Tiltakene omhandler blant annet familievernets forebyggende arbeid overfor utsatte barnefamilier, bostøtteordningen, rammen for tilskudd til utleieboliger, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, samt tilskuddsordninger for deltakelse og inkludering. Strategien har også tiltak for å gi ungdom tilknytning til arbeidslivet og hjelpe særlig utsatte foreldre inn i arbeidslivet. Som en del av strategien er det utviklet barnefattigdomsindikatorer som viser omfanget av barnefattigdom, hvem som er utsatt, og hvem som rammes på henholdsvis nasjonalt, fylkesvis og kommunalt nivå. Indikatorverktøyet lanseres i august 2016 og skal øke kunnskapen om barnefattigdom i kommunene. Dette vil gjøre det lettere for kommunene å målrette innsatsen mot barnefattigdom. Forslag til tekst om Fritidserklæringen: Å være fattig i Norge handler ofte om ikke å ha de samme mulighetene til å delta på ulike arenaer. Organisasjoner, klubber, lag og foreninger er viktige arenaer for samvær med andre unge og gir andre erfaringer og læringsbetingelser enn skolen eller mer uformelle situasjoner. Ungdom fra familier med god råd deltar oftere i organiserte fritidsaktiviteter enn ungdom fra familier med dårlig råd. Blant de yngste ungdommene i Oslo er det klart færre med innvandrerbakgrunn som deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Gutter driver i større grad med
---	--

	organiserte fritidsaktiviteter enn jenter.¹³ Vi vet også at barn med funksjonsnedsettelse i mindre grad enn andre barn deltar i fritidsaktiviteter. Blant foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne mener én av tre at funksjonsnedsettelsen påvirker økonomien negativt. Videre er det en langt større andel av foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne som oppgir å ha vansker med å betale løpende og/eller uforutsette utgifter enn foreldre for øvrig.¹⁴ I tillegg til fysiske og sosiale barrierer kan dette påvirke barnas muligheter til deltakelse i fritidsaktiviteter. Fritidserklæringen er ett av tiltakene i regjeringens strategi mot barnefattigdom og bygger på FNs barnekonvensjon (herunder art. 31). Erklæringen slår fast at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale eller økonomiske situasjon, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre. Fritidserklæringen er inngått av regjeringen og ulike frivillige organisasjoner, inkludert idretten, men åpner for at både organisasjoner, kommuner og andre kan signere erklæringen. Løsningene for hvordan barn kan delta i organiserte tilbud, vil variere fra kommunen til kommune. Barn og ungdom skal involveres og ha innflytelse over aktiviteten de skal delta i. Bufdir er sekretariat for organisering og oppfølging.
8 Utdanning, fritid og kulturelle aktiviteter (art. 28-31)	
a) Retten til utdanning (art. 28)	Forslag til tillegg under avsnittet avsnitt <i>Barnehage</i> (settes inn på slutten av avsnittet): Av rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver fremgår det at likestilling skal ligge til grunn i undervisningen. I en undersøkelse fra 2014 svarte kun 14 prosent av styrene i norske barnehager at de i stor grad jobber systematisk med likestilling. Ved å tildele midler til fylkesmennene for kompetansetiltak, ønsker Kunnskapsdepartementet å heve kompetansen i barnehagesektoren. Om lag en tredjedel av styrene i norske barnehager har iverksatt tiltak for å rekruttere menn. Kommentar til avsnittet <i>0-24 samarbeidet - koordinerte og helhetlige tjenester</i>

¹³ NOVA (2015). *Ung i Oslo 2015*. Av Andersen, Patrick Lie og Anders Bakken. Oslo: NOVA.

¹⁴ Tøssebro, J., & Paulsen, V. (2014). «Foreldres deltakelse i arbeids- og samfunnsliv». I J. Tøssebro., & C. Wendelborg (Red.), *Oppvekst med funksjonshemming. Familie, livsløp og overganger* (s.126-152). Oslo: Gyldendal Akademisk.

	<u>Opprinnelig formulering:</u> Tidlig innsats for utsatte barn og unge krever godt koordinerte tjenester på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Med utsatte barn og unge menes her alle barn og unge opp til 24 år med høy risiko for å utvikle helsemessige og sosiale problemer, manglende kompetanseoppnåelse i utdanningssystemet, marginalisering og varig utenforskap. Det overordnede målet er en bedre samhandling i stat og kommune for å redusere frafall i videregående opplæring, og at flere unge skal inkluderes i arbeidslivet. Det skal legges til rette for at kommuner og fylkeskommuner i større grad skal kunne utvikle og tilby tverrfaglig og mer effektiv oppfølging av utsatte barn og unge innenfor barnehage, grunnopplæring, helse, barnevern og NAV. <u>Foreslått ny formulering:</u> Som et ledd i regjeringens strategi mot barnefattigdom er det iverksatt tiltak som skal bidra til at flere barn og unge utvikler god helse, et godt sosialt liv, gjennomfører utdanningsløpet og gis det nødvendige grunnlaget for god tilknytning til arbeidslivet. Bedre samhandling i stat og kommune skal bidra til at kommuner og fylkeskommuner i større grad utvikler og tilbyr tverrfaglig og mer effektiv oppfølging av utsatte barn og unge innenfor barnehage, grunnopplæring, helse, barnevern og NAV. Med utsatte barn og unge menes her alle barn og unge opp til 24 år med høy risiko for å utvikle helsemessige og sosiale problemer, manglende kompetanseoppnåelse i utdanningssystemet, marginalisering og varig utenforskap. Forslag til tillegg under avsnittet <i>Arbeidet mot mobbing i barnehage og skole</i> (settes inn på slutten av avsnittet): Barn som bryter med normer for kjønn og seksualitet kan være sårbare for å bli utsatt for mobbing, diskriminering og vold i barnehagen eller på skolen.¹⁵ For å sikre et godt psykososialt læringsmiljø for alle barn, har regjeringen besluttet at det skal utvikles en kompetansepakke for å styrke evnen til å forebygge og håndtere mobbing i barnehage og skole. Videre skal det utarbeides læringsressurser om gruppebaserte fordommer for lærerutdanningen. I tillegg har
--	---

¹⁵ Van der Ros, Janneke (2013) *Alskens folk. Levekår, livssituasjon og livskvalitet til personer med kjønnsidentitetstematikk*. Hamar: Likestillingssenteret; Thorsnes, Ingrid (2016) *Rettane til LHBTI-barn i Noreg. Vurdering og tilrådingar i lys av FN sin barnekonvensjon*. Innspill fra Redd Barna, LLH og Skeiv Ungdom; NOU 2015:2. *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

	regjeringen sendt et lovforslag på høring, der det understrekes nulltoleranse mot alle former for mobbing, vold, diskriminering, trakassering og andre krenkelser, uansett diskriminerings- eller trakasseringsgrunnlag.
b) Målsettinger gjennom utdanning (art. 29)	
c) Kulturelle rettigheter til barn som tilhører urfolk og minoritetsgrupper (art. 30)	
d) Utdanning om menneskerettigheter og samfunnskunnskap	<u>Opprinnelig formulering:</u> Skolens rolle i forebygging av vold og seksuelle overgrep er styrket. Mål for elevenes [...] <u>Foreslått ny formulering:</u> Skolens rolle i forebygging av vold og seksuelle overgrep er styrket. Ansattes kompetanse om vold og overgrep mot barn styrkes gjennom endringer i rammeplaner for utdanninger som kvalifiserer for arbeid i barnehager og skoler. Tilbudet om etter- og videreutdanning om vold og seksuelle overgrep er gjennomgått og avdekkede utfordringer vil følges opp gjennom samordnet innsats i relevante profesjoner, deriblant læreprofesjonene. Mål for elevenes [...] Forslag til tillegg (settes inn på slutten av avsnittet): Flere frivillige organisasjoner har også kompetansehevende og forebyggende tiltak som Barne- og likestillingsdepartementet vurderer å støtte for å utvikle flere undervisningsopplegg rettet mot ungdom fra åttende til niende trinn.
e) Fritid (art. 31)	Forslag til nytt avsnitt med overskrift <i>Kommunalt barne- og ungdomsarbeid, som kan settes inn etter avsnittet Rammebetingelser for frivillig sektor:</i> Kommunene driver en lang rekke åpne fritidstiltak for barn og ungdom – fritidsklubber, ferietiltak o.a., som har utsatte barn og unge som særlig målgruppe. Kommunene gir også støtte til en rekke frivillige organisasjoner og idrettslag, og bruker ressurser på å tilrettelegge for disse. Forslag til tillegg i avsnittet <i>Samarbeid med frivillige organisasjoner</i> (settes inn på slutten av avsnittet): Fritidserklæringen er inngått av regjeringen og ulike frivillige organisasjoner, og skal legge til rette for at alle skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre, jf. punkt 7.f). Forslag til tillegg i avsnittet <i>Deltakelse i idrett</i> (Settes

	inn i slutten av avsnittet) Flere har påpekt at idretten har vært preget av homofobi og stereotypiske kjønnsforståelser.¹⁶ Det er usikkert hvorvidt alle idrettsorganisasjoner er kjent med plikten til å forebygge og forhindre trakassering, samt arbeidsgivers aktivitetsplikt i lov om forbud mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Regjeringen vil derfor øke innsatsen for å gjøre idretten kjent med disse pliktene, slik at lhbt-barn skal kunne delta i organisert idrett fri fra diskriminering. Kommentar til avsnittet <i>Idrett for barn med funksjonsnedsettelse</i> <u>Opprinnelig formulering:</u> Idrett for barn med nedsatt funksjonsevne eller utviklingshemming prioriteres innenfor norsk idrett. For å styrke dette ble det i 2015 fordelt øremerkede midler til NIF til arbeid med utøvere med funksjonshemming og for å ivareta Special Olympics-utøvere. Videre ble det i 2015 avsatt midler til utstyr for personer med nedsatt funksjonsevne som kan lånes ut til idrettslag. <u>Foreslått ny formulering:</u> Idrett for barn med nedsatt funksjonsevne eller utviklingshemming prioriteres innenfor norsk idrett. For å styrke satsingen ble det i 2015 fordelt øremerkede midler til Norges Idrettsforbunds arbeid med utøvere med funksjonsnedsettelser, samt for å ivareta Special Olympics-utøvere. Videre ble det avsatt midler til utstyr for personer med nedsatt funksjonsevne som kan lånes ut til idrettslag. Fra og med 1. juli 2014 er 26-årsgrensen for aktivitetshjelpemidler fjernet. Målet er at enda flere personer med nedsatt funksjonsevne skal kunne delta aktivt i idretten. Medlemsstatistikk fra Norges idrettsforbund viser imidlertid at andelen personer med nedsatt funksjonsevne er relativt lav i organisert idrett. Flere rapporter viser også at barn med funksjonsnedsettelser i mindre grad enn andre barn deltar i ulike fritidsaktiviteter.¹⁷
--	---

¹⁶ Norges Idrettsforbund (2011). *Med idretten mot homohets*; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Lhbt: Status 2014. Faktahefte – Kunnskap om levekår og livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner*.

¹⁷ Kermit, P., A. M. Tharaldsteen, G. M. D. Haugen og C. Wendelborg (2014). En av flokken? Inkludering og ungdom med sansetap – muligheter og begrensninger. NTNU Samfunnsforskning og Statped; Finnvold, J. E. (2013). *Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsetjingar*. Oslo: NOVA; Tøssebro, J. og C. Wendelborg (2014). *Oppvekst med funksjonshemming. Familie, livsløp og overganger*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

9 Spesielle beskyttelsesmekanismer	
a) Flyktningbarn og enslige mindreårige asylsøkere (art. 22)	Forslag til tillegg i avsnittet <i>Levekårsundersøkelse for asylsøkerbarn</i> (Legges til i slutten av avsnittet): Som et tiltak under Handlingsplan mot vold i nære relasjoner «Et liv uten vold» (2014–2017), har Bufdir i nært samarbeid med UDI gjennomført et prosjekt med tilpassing og utprøving av foreldreveiledningsprogrammet ICDP for foreldre i asylmottak. Prosjektet er under evaluering. Forslag til nytt avsnitt med overskrift «Flyktningebarn og enslige mindreårige asylsøkere som er lhbti»: Blant flyktningbarn og enslige mindreårige asylsøkere er det individer som henholdsvis har fått eller søker beskyttelse grunnet forfølgelse med bakgrunn i seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk. I tillegg vil det være lhbti-barn blant flyktningebarn og enslige mindreårige asylsøkere som har fått eller søker beskyttelse på andre forfølgelsesgrunnlag. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk inneholder flere tiltak som skal styrke rettigheter, levekår og livskvalitet for flyktningbarn og enslige mindreårige asylsøkere som er lhbti. I planen understrekes det at myndighetene gjennom et kunnskapsbasert tilbud skal sikre tryggheten til lhbti-personer som er i asylmottak eller omsorgssentre, at kompetansen på lhbti-feltet skal heves blant intervjuere i asylsøknadsprosessen, og at det vurderes å utvikle et kompetansehevingsprogram rettet mot ansatte i omsorgssentre som jobber med enslige mindreårige asylsøkere. Ved bosetting skal myndighetene ta hensyn til spesielle utfordringer lhbti-flyktninger kan stå overfor.
b) Barn som tilhører etniske minoritetsgrupper eller urfolk (art. 30)	Forslag til nytt avsnitt med overskrift «Lhbti-barn med samisk bakgrunn» I regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk slås det fast at det er behov for målrettet innsats for å oppnå et mer inkluderende og åpent samisk samfunn hva angår holdninger til seksuell orientering og ulike typer kjønnsstatistikk. I tråd med prosedyrene for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, skal Barne- og likestillingsdepartementet og Kommunal- og

	moderniseringsdepartementet legge opp til et samarbeid rundt spørsmål knyttet til seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.
c) Barn i gate-situasjoner	
d) Utnyttelse av barn	Kommentar til avsnittet <i>Bortføring, sal og handel med barn (art 35)</i> Fra Bufetats årsrapportering oppgis det at 9 barn (under 15 år) har rømt/forsvunnet fra omsorgssentre i 2015. Bufdir kjenner ikke til tall fra mottak (over 15 år). I kommunenes halvårsrapportering av barnevernsdata fremkommer det at det i siste halvår av 2015 var 6 barn plassert etter barnevernlovens § 4-29 (Menneskehandel).
e) Beskyttelse av barn som har vært offer for eller vitne til kriminalitet	
f) Idømmelse av straff mv. (art. 37(a))	
g) Barn i fengsel (art. 37 (b)-(d))	
h) Reintegrering (art. 39)	
i) Opplæring av personell	
j) Barn i væpnet konflikt (art. 38)	Forslag til tillegg i avsnittet <i>Mindreårige fremmedkrigere</i> (Legges til i slutten av avsnittet): Regjeringen lanserte i 2014 <i>Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme</i>. Planen har flere tiltak for å forebygge at voksne og mindreårige personer blir radikalisert, og gi hjemvendte fremmedkrigere og deres familier nødvendig og særskilt oppfølging. Det er satt i gang et prosjekt der man prøver ut foreldreveiledningsprogrammet ICDP for å forebygge radikaliserings.

Med hilsen

Wenche Mobråten (e.f)
avdelingsdirektør

Irene Handeland
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet signatur.